

Subjekt a existence / Existence a subjekt

Subjekt v novém pojetí ještě nebyl náležitě pojmově upřesněn, a to nejen proto, že ještě nebylo ustaveno nové pojmové myšlení, nezatížené tradičním zpředměťováním, ale už jen proto, že jako problém nebyl dost promyšlen ani těmi prostředky, které už k dispozici jsou. Určitá významná práce byla vykonána velkými německými romantiky, ale zároveň představují její výsledky obrovskou překážku dalšího myšlení tímto směrem. Největším proviněním se stalo zaměňování subjektivity za subjektivitu. Rozpoznal to svým způsobem už Hegel, ale nikdy tuto chybu nepřekonal a nenapravil. Mám-li to vyslovit tak, jak to vypadá z mého hlediska: Hegel redukoval myšlení subjektu na myšlení ducha. Pravda, chápal ducha resp. Ducha světově, kosmicky, ale nedovedl to myšlenkově uchopit jinak, než že objektivizoval subjektivitu. Tak např. v úvodu k přednáškám z dějin filosofie z roku 1820 (podle berlínského zápisu) říká „o podstatě ducha, že jeho bytí je jeho čin“ (1667, s. 35), ale zároveň tento čin chápe redukováně: „činem ducha je vědomí sebe“ (dtto). A aby ještě výrazněji dokumentoval to, že stále zůstává na cestě zpředměťování, říká o něco málo dále: „Vědomí však obsahuje hlavně to, že pro sebe, sobě jsem předmětem“ (dtto, s. 36) – duch „se stává jsoucím“ tak, že „stanoví sama sebe sobě vnějším“, „překládá se do vnějšnosti“ (dtto, 36). Domyslíme-li toto pojetí, je zřejmé, že právě tím, jak se „duch“ stává jsoucím, přestává být „duchem“. Naproti tomu my budeme dávat největší důraz na to, že subjekt se svým činem (svými činy, akcemi, svou aktivitou) zdaleka nestává pouhým „objektem“, tj. „nepřekládá“ se do vnějšnosti celý, ale zároveň a tím samým prohlubuje svou niternost, tj. upevňuje sebe sama jakožto subjekt a tím se ještě víc odlišuje od pouhého objektu. Ono Hegelem zdůrazňované „vědomí“ a zejména „vědomí sebe“ (tedy subjektivita) zde nehraje a nemůže hrát hlavní roli – aktivita subjektu nespočívá v jeho vědomí a nemůže být redukována na subjektivitu, už proto, že „subjekt“ je třeba chápat „světově“. „kosmicky“, a že na nižších a nejnižších úrovních nemůže být o vědomí ani o subjektivitě řeč. Základní aktivitou subjektu je aktivita subjektu, zatímco aktivita vědomí, tj. aktivita subjektivní, je vývojově až pozdní (a onu subjektivní nutně předpokládá). A v čem ta subjektivní aktivita subjektu spočívá? V tom, že subjekt vychází ze sebe nejen navenek, ale také dovnitř: tomu právě budeme říkat „existence“, a budeme nuceni poněkud problematizovat své dosavadní chápání akce a aktivity. Subjekt, který prohlubuje svou niternost a „vychází ze sebe“ směrem do hlubin své „niternosti“, tj. překračuje se směrem dovnitř (a nikoli navenek), tento svůj „čin“ vlastně nevykonává tím způsobem, jak to obvykle chápeme, ale spíše toto své prohloubení naopak přijímá tím, jak se mu otvírá. (Možná právě proto Heidegger tak zdůrazňuje, že nejde o čin, krok, nýbrž o „trčení“; ale to by vyžadovalo bližší přezkoumání.)

(Písek, 100925-2.)